

Pericopa Șoftim - De ce ne trebuie rege? [anul 5779]



Numirea unui rege este una din cele *taryag* (613) *mițvot*. După Sefer Hachinuch este mițva numărul 197, după cum apare în Tora:

"După ce vei intra în țara pe care ți-o dă Domnul și o vei stăpâni și vei sta în ea ... să pui peste tine un rege" (Deuteronom 17:14-15).

Pe vremea profetului Samuel poporul a cerut împlinirea acestei mițva: "Toți bătrânii lui Israel s-au strâns și au venit la Șmuel la Rama. Ei au zis: ... pune un rege peste noi să ne judece" (1Samuel 8:4-5). Replica lui Samuel a fost de supărare, cu toate că era o cerință de îndeplinire a unei mițva din Tora. Samuel n-a văzut cu ochi buni faptul că ziceau să le dea un rege ca să îi judece. Mai mult decât asta. El încearcă să-i determine să renunțe la o asemenea cerere, spunându-le că regele o să le ia băieții și fetele, pământurile și măgarii (versetele 10-17 din același capitol). Versetul 19 relatează despre eșecul încercării lui și despre faptul că poporul respinge categoric avertismentul lui Samuel: "Poporul n-a vrut să asculte glasul lui Șmuel și a zis „Nu!”, ci să fie un rege peste noi." (1Samuel 8:19).

Ca să înțelegem poziția defavorabilă a lui Șmuel vom citi din nou aceea mițva din Tora: "După ce vei intra în țara pe care ți-o dă Domnul și o vei stăpâni și vei sta în ea și vei zice: Vreau să pun peste mine un rege, ca acela pe care îl au toate neamurile care mă înconjoară." (Deuteronom 17:14). Nu există nici o altă mițva în Tora în care inițiativa vine din partea poporului. Mai este, de asemenea, scris că motivul acestei cereri este ca să fim în rând cu toate națiunile. Nici motivul acesta nu există în nici o altă mițva. În concluzie, din cele scrise în Tora se poate înțelege că nu este absolut necesar să avem un rege. Și Șmuel înțelege că numirea unui rege va avea rezultate proaste. În ambele cărți ale Regilor este descris amănunțit că Șmuel avea dreptate în opoziția lui la învestirea unui rege (în multe capitole: Regi1 11, 12, 15, 16, 17, 22 și așa în Regi2). Așa că Domnul le-a dat rege fiindcă așa a vrut poporul. De aici vedem iarăși că Tora noastră este o Tora dedicată vieții și care se inspiră din viață și nu este nicidecum desprinsă de realitate.

Așadar Tora a acceptat ceea ce a cerut poporul, dar cu o mare diferență. Regimul regelui în Israel este complet diferit de al tuturor celorlalți regi din lumea antică. După versetul despre numirea regelui ne așteptam să vină atribuțiile lui. Așa este și până astăzi în toate constituțiile cunoscute în lume. Spre exemplu, și în Constituția României, articolul 80 despre președintele statului începe cu rolul președintelui și toate articolele până la 94 sunt despre atribuțiile lui. În Tora nu este așa. După versetul cu numirea regelui, în loc să găsim atribuțiile lui, noi citim despre interdicțiile și restricțiile care îi sunt impuse: "Să nu aibă mulți cai și să nu întoarcă poporul înapoi în

Egipt ... să nu aibă un mare număr de neveste ... și să nu strângă mari grămezi de argint și aur.” (Deuteronom 17:16-17). Foarte surprinzător este versetul următor: ”Când se va așeza pe scaunul de domnie, o să scrie pentru el o copie a acestei Tora ... s-o aibă cu el în toate zilele vieții lui ca să învețe să îl onoreze pe HAȘEM și să păzească toate cuvintele acestei Tora și toate legile acestea.” (Deuteronom 17:18-19).

De ce este regele obligat să facă asta? Răspunsul vine imediat, în versetul 20: „[pentru ca inima lui să nu se înalțe mai presus de frații lui.](#)” Este important să fim atenți la cuvântul „frați”. Supușii regelui nu sunt numiți în Tora nici conaționali regelui, nici poporul său, ci sunt numiți „frații” regelui. Folosirea acestui termen lasă impresia unei democrații adevărate. Rambam (Maimonides) scrie pe larg despre rege ca despre „fratele” lui Bnei Israel. În cartea „Hilchot Hamelech” (Legile regelui) cap. 2 Rambam ne spune că [regele trebuie să fie lipsit de îngâmfare, milos și umil cu cei mici și să nu-i jignească.](#) Când vorbește cu publicul, să vorbească calm, să se comporte extrem de modest, să suporte săcăielile lor, plângerile și acuzațiile lor.

Este interesant să comparăm spusele lui Rambam cu purtarea altor regi din lumea antică din Tanach. Despre regele Ahașveroș este scris: ”Orice bărbat sau femeie care intră la rege în curtea dinăuntru, fără să fie chemat, legea este să fie omorât. Numai acela scapă cu viață căruia îi întinde regele toiagul lui de aur,” (Ester 4:11). Când s-a supărat regele Ahașveroș pe HaMan este scris: „Regele a zis: „Spânzurați-!” ... și l-au spânzurat pe Haman de un copac.” (Ester 7:9-10). Când vrăjitorii i-au spus faraonului că la evrei se va naște un băiat care îi va scoate pe aceștia din Egipt, el a ordonat: „Pe orice băiat care se va naște să-l aruncați în Nil !.” (Exodul 1:22). Spre deosebire de aceste exemple de comportament regal discreționar, din povestea viei lui Nevot pe care regele Ah'av a vrut s-o cumpere (1Regi 21:1-4) ca și din alte numeroase exemple, putem afla despre restricțiile la care erau supuși regii evreilor față de alți regi din lumea antică.

Cu toate aceste restricții, mulți regi ai evreilor, iar printre ei chiar din rândul celor mai mari, au avut și ei comportamente excesiv de autoritare sau greșite, ca de exemplu David (Samuel2 11-12) și Solomon (1Regi 11). Așa că putem pe bună dreptate să înțelegem împotrivirea lui Șmuel la instalarea unui rege.

Pericopa Șoftim - Interzicerea de a se teme în război [anul 5783]



În [pericopa noastră găsim un teanc de legi de război](#) (Deuteronom cap.20). Acestea sunt cele mai vechi legi legate de comportamentul soldaților și al ofițerilor în timpul războiului. Codurile legale din Orientul Antic nu conțin legi de război și nu au stabilit norme legale pentru conduita armatei înainte de război, în timpul războiului și după război.

Dacă cercetăm codicele antice – legile Eshnunna, Hammurabi, Assyria, Hittites, Noul Babylon – vedem că nu adoptă nici măcar o singură lege cu conținut etic-moral, care nu prevede nicio restricție despre conduita armatei – ca un colectiv sau particular. Singurele legi pe care le putem găsi sunt toate legate de drepturile economice ale soldaților și ale familiilor lor.

În legea care deschide lista de reguli legate de război scrie: „Când vei ieși la luptă împotriva dușmanilor tăi și vei vedea cai și care, popor mai numeros decât tine, să nu te temi de ei, căci Domnul, Dumnezeul tău, care te-a adus din țara Egiptului, este cu tine” (Deuteronom 20:1). Aici Toraua prezintă trei cauze la frică; prima este „dușmanul tău”, despre care ni se spune în Mișna, tractatul Sota 8:1: „Dușmanii tăi – nu înseamnă frații tăi, nu Iuda este dușmanul lui Simeon și nu Simeon este dușmanul lui Benjamin și care, dacă veți cădea în mâinile lor ei vor avea milă de voi. Cu dușmanii voștri voi luptați, iar dacă veți cădea în mâinile lor, ei nu vor avea niciun pic de milă”.

Ceilalți doi factori de frică sunt: cai și care, adică superioritate în armament, iar al treilea este „popor mai numeros ca tine”, adică superioritate numerică. Cu toate acestea Toraua cere luptătorilor să nu se teamă căci Dumnezeul este cu ei.

Noi ne concentrăm în frică, fiindcă frica are consecințe foarte negative în război: frica îl paralizează pe luptător și dăunează calității lui; frica îi contaminează și pe colegi, iar despre aceasta s-a spus „să nu înmoaie inima fraților lui după inima lui” (Deuteronom 20:8), iar la sfârșit frica stă în contradicție cu obligația de încredere în Dumnezeu „Domnul, Dumnezeul tău, care te-a adus din țara Egiptului, este cu tine” (Deuteronom 20:1).

O altă întrebare care se pune este dacă cuvintele la imperativ „să nu te temi” ar fi o poruncă și cine n-o îndeplinește încalcă o interdicție din Tora ori poate ele sunt în total cuvinte de încurajare cu scopul de a întări spiritul soldaților? În această dispută înțelepții sunt total divizați. Rambam scrie în „Sefer Hamițvot” că „să nu ne temem de dușmani și să nu fugim de ei” este o mițva „lo taase”. Alți mulți înțelepți cred că acest imperativ este doar o chemare de încurajare și morală și nicidecum o poruncă.

Se pot aduce argumente în favoarea fiecăreia din cele două variante. Pe de o parte, opoziții lui Rambam spun că frica este o caracteristică normală și omul nu se poate abține silit de la ea și de aceea nu se poate interzice frica prin ordin. Pe de altă parte, în favoarea lui Rambam ne putem baza pe modul de exprimare al acestui imperativ „să nu te temi” identic cu cele zece porunci „să nu ucizi, să nu preacurvești” (Exod 20:13-14). Aici în mod clar nu este o recomandare ci este o poruncă. Însă Rambam vorbește și de porunci din domeniul emoțional. De exemplu „să nu poftesti” (Exod 20:17), „să-l iubești pe Domnul Dumnezeul” (Deuteronom 6:5) sunt porunci emoționale.

Câteodată și porunci emoționale pot fi în același timp și porunci de „facere”. De exemplu mițva pe care a spus-o Hilel Hazaken (bătrânul) când un străin l-a rugat să-i spună toată Toraua stând „pe un picior”: „Ceea ce tu urăști, să nu-i faci semenului tău” (Talmud, tractatul Șabat 31:a). Aceasta este o poruncă emoțională care este mai ales una de „facere”. Rambam cataloghează și porunca „să nu te temi” în acest fel ca fiind o poruncă emoțională care trebuie împlinită prin „facere”. Cu alte cuvinte, frica de război este un simț natural pe care unii nu o pot depăși și nu li se poate porunci să nu se teamă. Rambam spune că este necesar să transformi această teamă în curaj, să nu cumva să fugi de la război sau să te gândești la retragere. Acestea sunt fapte pe care omul le poate monitoriza în mare parte.

[O întrebare care se poate pune este de ce porunca este „să nu te temi” și nu „să nu fugi din război”? Această chestiune o vom trata altă dată.](#)

Pericopa Šoftim - Orașe de refugiu (adăpost) עיר מקלט [anul 5782]



Oraș de refugiu (adăpost) - *ir miklat* עיר מקלט - este o mițva prin care Toraua ne poruncește să separăm locuri în care un ucigaș care omoară neintenționat, din greșeală să fugă acolo și să se ascundă (Iosua 20:1-9). Sunt menționate trei orașe pe teritoriul țării: Kedeș, Šchem și Hevron și trei orașe la estul Iordanului pe teritoriul celor două triburi și jumătate: Golan, Ramot și Bețer. Porunca se află în pericopa noastră, Deuteronom 19:2-10. Deja în cap. 4 al cărții ne este povestit că Moise a despărțit trei orașe pentru acest scop la vest de Iordan și alte trei la est.

În Talmud, tractatul Makot 10:a, înțeleptul Abayei spune că nu numai cele șase orașe, ci toate 48 de orașe ale Leviților erau orașe de refugiu. Existau însă câteva diferențe între ele. De exemplu în cele șase orașe ucigașul nu trebuia să plătească chirie, pe când în restul de 42 de orașe trebuia să plătească și chirie. Și marele înțelept medieval Rambam scrie că „toate orașele Leviților primesc și fiecare dintre ele este un oraș de refugiu. Au fost alți înțelepți care s-au opus acestui comentariu, în frunte cu Ramban (Nahmanides) susținând că au fost doar șase orașe de refugiu.

Este obligatoriu de a ridica semne clare pe drumurile care duceau spre aceste orașe, ca să se poată goni cât mai repede spre aceste orașe de adăpost. În fiecare an, la 15 Adar, spre sfârșitul iernii, Bet Hadin (tribunalul) primea porunca să repare aceste drumuri ca goana să fie cât mai ușoară.

Ucigașul din greșeală trebuia să ajungă imediat după crimă într-unul din aceste orașe. Scopul este ca nu cumva răzbunătorul să-l prindă și să-l omoare lângă cel ucis. Dacă răzbunătorul apuca să-l prindă pe ucigaș în afara unuia din aceste orașe de refugiu și să-l omoare acolo, el era scutit de pedeapsă cu câteva condiții pe care nu le vom enumera aici.

Când ucigașul ajungea la unul din orașele de refugiu, bătrânii orașului anchetau felul în care a fost executat omorul. Dacă omorul era intenționat, ei îl predau pe ucigaș la Bet Din (tribunal) ca acesta să-l judece cum trebuie după lege. Însă dacă crima a fost neintenționată, din greșeală „căci l-a omorât pe semenul din greșeală și fără să-l fi urât înainte” (Iehoșua/Iosua 20:5) trebuia să rămână în acel oraș până la moartea Cohen (preot) Gadol (mare). Era interzis să fie omorât, dar dacă răzbunătorul îl omora în orașul de refugiu, el era pedepsit cu moartea fiind socotită ucidere intenționată. În aceste orașe de refugiu erau adoptate reguli stricte de securitate pentru asigurarea vieții refugiaților.

După moartea lui Cohen Gadol, îi era permis ucigașului să se întoarcă în orașul lui natal. În Talmud ne este povestit că mamele Cohen Gadol împărțeau pachete cu alimente ucigașilor ca aceștia nu cumva să se roage pentru moartea fiului lor. Dacă ucigașul ieșea din orașul de refugiu înainte de timp, era permis răzbunătorului să-l ucidă fără proces.

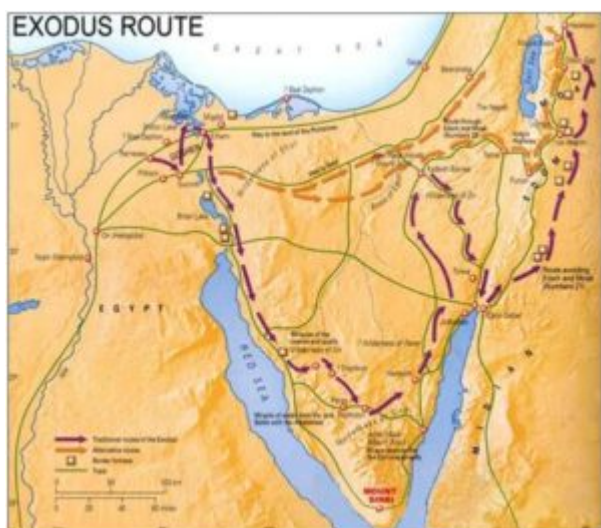
Pentru refugiat orașul de refugiu se numea *galut*, adică situația lui era văzută ca expulzare și nu neapărat ca ocrotire. Lumea lui este o lume mică și limitată la acel orașel.

[Orașele Leviților și Cohanimilor](#)

Porunca de a păstra 48 de orașe pentru Leviți, dintre ele 13 pentru Cohanim, se află în cartea Numeri 35:1-8., respectiv în Talmud. El este doar amintit pentru prima oară în cartea Levitic 25:32-34. Există în Tanach două liste neidentice ale acestor orașe. Prima este în cartea Iosua cap. 21, iar a doua în cartea 1Cronici cap. 6. Șase din aceste orașe au fost declarate orașe de refugiu.

Sunt reguli pentru aceste 48 de orașe, spre deosebire de celelalte. Avem în Tora în cele două locuri amintite și în Mișna în tractatul Sota ca și în Arachin și în Talmud reguli exacte la mărimea teritoriilor acestor orașe. În afară de asta, era interzis să se vândă terenuri din aceste orașe sau să se schimbe regulile de achiziționare al acestor pământuri: nu se puteau transforma pământurile agricole în locuințe sau viceversa și altele. Putem spune că vedem aici cele mai moderne sisteme de urbanizare și securitate al solului național al unei țări moderne.

Pericopa VaEthan - Oare a reușit Moise să intre în țara făgăduinței? [anul 5784]



Primul fragment din pericopa noastră descrie implorările lui Moise către Domnul să treacă și să vadă „țara cea bună”: „Lasă-mă, te rog, să trec și să văd țara cea bună care este dincolo de Iordan, muntele acesta bun și Libanul” (Deuteronom 3:25).

Moise se roagă să treacă Iordanul la partea de vest și să vadă țara făgăduită poporului evreu. Dumnezeu nu-i acceptă cererea, dar îl consolează îngăduindu-i să vadă țara din Muntele Nevo „vârful Pisga care este în fața Ierihonului” (Deuteronom 34:1).

În acest loc este ceva ciudat în răspunsul Domnului. Dacă dorința lui Moise era să vadă țara de pe partea de vest a Iordanului, Domnul trebuia să-i spună să privească spre est, însă Domnul îi poruncește: „Urcă pe vârful Pisga și ridică-ți ochii spre apus, spre miazănoapte, spre miazăzi și spre răsărit” (Deuteronom 3:27), adică pretutindeni.

Problema aceasta este rezolvată de Rași, în comentariul său la acest verset: „Tu Mi-ai cerut, să vadă țara cea bună, însă eu îți voi arăta toată țara”. Cu alte cuvinte, Moise cere să vadă partea bună a țării, cea îmbelșugată, numită „o țară unde curge lapte și miere” (Exod 3:8 etc.) sau „ținut locuit” (Exod 16:35). Însă Domnul îl consolează spunându-i că îi arată toată țara promisă poporului Israel și în pragul căreia stă Moise.

După legământul făcut cu Avram, granițele țării Israelului se află între cele două râuri mari ale Orientului Mijlociu: „În acea zi, Domnul a făcut legământ cu Avram spunând: Seminției tale i-am dat țara aceasta, de la fluviul Egiptului până la fluviul cel mare, fluviul Eufrat” (Geneza 15:18). Într-adevăr de pe muntele Nevo (unde a murit și a

fost înmormântat Moise) care este în fond „vârful Pisga” care este o creastă a Ghiladului de sud se poate vedea spre răsărit deșertul sirian. Traducerile în limba română traduc cuvântul „Pisga” ca fiind substantiv propriu, cu toate că eu cred că este mai degrabă substantiv comun ca „creastă”. Rabinul Sorin aduce într-adevăr ca o variantă traducerea marelui înțelept Even Ezra „pe vârful [acestei] înălțimi”.

Rași, ca să-și consolideze idea că Moise se află în centrul Israelului, ne îndreaptă către sfârșitul cărții Deuteronom. Acolo Toraua repetă porunca dată lui Moise ca el să se urce pe muntele Nevo și ni se spune răspicat: „Domnul l-a făcut să vadă toată țara Ghiladului până la Dan” (Deuteronom 34:1). Din acest verset reiese evident că Ghiladul este o parte a țării, iar Moise stă pe acești munți ai Ghiladului. Rashi subliniază și aici „îi arată tot Israelul”.

Domnul îl consolează pe Moise cu aceste cuvinte și îi spune după midraș: ai avut deja privilegiul să intri în țara Israelului și chiar să cucerești coasta de est a râului. Nu ai ce să te plângi că nu ai gustat plăcerea sfințeniei tărâmului Israelului. Într-adevăr, nu ai avut ocazia să guști din sfințenia Israelului de vest, a cărei sfințenie este mai mare. Însă tu ești un om [și știi] după cum citim în midrașul Kohelet Raba, că „un om nu moare nici măcar cu o jumătate din năzuințele sale [îndeplinite] (Sifri BeMidbar 134). Moise își mai dorea să savureze din sfințenia Ierusalimului și din sfințenia munții Templului – „muntele acesta bun și Libanul”, muntele este Ierusalimul și Libanul este Templul.

Așadar, Israelul era împărțit în două părți neegale. Partea de vest, de-a lungul țărmului Mării Mediteraneene. Din sud din zona El Arish (astăzi Egipt) – „fluviul Egiptului”, iar în nord până în munții Libanului – „muntele acesta bun și Libanul”, iar la est până în Valea Iordanului. Aceasta este partea fertilă și locuită a țării, în care se vor așeza triburile. Partea de est și partea de sud a țării sunt deșertul Israelului. Este știut că deșertul nu este potrivit agriculturii, ci pentru păstorit, după cum ni se spune deslușit despre estul Iordanului: „Ținutul pe care Domnul l-a lovit înaintea obștii lui Israel – este un ținut [bun] pentru turme, și slujitorii tăi au turme” (Numeri 32:4).

Din care moment au intrat străbunii noștri, inclusiv Moise, în țara Israelului? Din momentul în care au trecut Marea Roșie și au intrat în deșertul Sinai, fiindcă el se află la est de „fluviul Egiptului”. Toraua ne spune despiciat că Marea Roșie este granița țării Israelului: „Îți voi întinde hotarul de la Marea Roșie până la Marea Filistenilor (Mediterană) și de la deșert până la „Fluviu” (Exod 23:31).

Aceste hotare nu sunt numai cele ale promisiunii, ci apar în porunca lui Moise dată poporului evreu pe care îl repetă și lui Ioșua: „Teritoriul vostru se va întinde de la deșert până la Liban și până la fluviul cel mare, fluviul Eufrat ... și până la Marea cea Mare la vest” (Ioșua 1:4).

Putem rezuma la sfârșit că fiii lui Israel au intrat în țara Israelului și au hoinărit 40 de ani, însă ei nu au intrat în „țara Canaanului” și nici într-o „țară unde curge lapte și miere”, adică nu în partea fertilă și populată. De aici rezultă că Toraua care s-a dat pe Muntele Sinai s-a dat pe teritoriul Israelului și nu pe alte meleaguri.

Pericopa Vaethanan - Oare trebuie să stăm în picioare la citirea celor zece porunci? [anul 5783]



În pericopa Vaethanan mulți obișnuiesc să stea în picioare în timpul citirii celor zece porunci. Noi vom studia această tradiție - oare este obligatoriu să stăm în picioare? Și la citirea „cântării mării” se obișnuiește să se stea în picioare, însă problematica celor zece porunci este mai complicată.

Când templul exista încă, cele zece porunci se citeau în fiecare zi, după cum apare în Mișna, tractatul Tamid 5:1 și după cum ne scrie marele comentator al Mișnaei, Ovadia din Bartenura „deoarece ele sunt principalul Toraei”, însă după al doilea templu acest obicei s-a anulat din pricina creștinilor, care înțeleg că pe Sinai s-au dat doar cele zece porunci, pe când noi evreii, credem că acolo s-a dat toată Toraua, chiar și cea orală. Noi nu avem voie să facem o diferențiere între pericope și de aceea citim cele zece porunci doar în pericopele în care apar. Din această cauză, după căderea templului s-a interzis citirea celor zece porunci zilnic, iar inițiative de a le citi în perioada *Gheonim* (apr. Sec. 9-10) și în Spania au fost respinse. Avem o listă lungă de înțelepți din Evul Mediu care au respins aceste idei.

Problema de care ne ocupăm noi, anume ridicarea în picioare în timpul citirii celor zece porunci din citirea săptămânală din Tora, a fost pusă pentru prima oară în dezbatere de marele înțelept Rambam (Maimonides). Această abordare apare într-un răspuns pe care el îl dă la o întrebare pusă în urma hotărârii unui rabin-înțelept care a hotărât că obiceiul care era abordat până atunci în multe comunități evreiești de a sta în picioare la citirea celor zece porunci este inadmisibilă. El susține că cel care stă în picioare trebuie muștrat fiindcă aceasta aparține credinței și obiceiurilor creștinilor, care cred că cele zece porunci sunt deasupra restul Toraei, iar noi trebuie să ne îndepărtăm de credințele creștinilor care sunt în contradicție cu cele ale noastre.

Răspunsul lui Rambam a fost clar: ceea ce a impus de a sta jos în timpul citirii celor zece porunci rabinul este corect și de asemenea și argumentele aduse de el și nu este nimic de adăugat. Trebuie evitat acest obicei oriunde este practicat, deoarece acest obicei aduce la slăbirea credinței, iar oamenii își pot închipui că sunt trepte și niveluri în Tora. Creștinii cred că doar cele zece porunci au fost date din ceruri, iar restul Toraei a fost dată din gura lui Moșe, pe când noi credem că toată Toraua ne-a fost dată de sus. De aceea a fost interzisă citirea zilnică a celor zece porunci și este complet interzis de a decide că există în Tora ceva mai important și ceva mai puțin important. Toate apar în cartea „Teșuvat HaRambam 263”, „răspunsurile lui Rambam”.

În ciuda acestui răspuns a lui Rambam, era o tendință populară de a se scula la citirea celor zece porunci și ea există și astăzi chiar și în sinagogile din România. Au fost și unii înțelepți care au aprobat acest obicei. De exemplu, Rabi Șmuel Abuhav (1610-1694) a fost întrebat dacă obiceiul din regiunea Reggio de Calabria de a se scula la citirea celor zece porunci este corectă. El a răspuns că este corect fiindcă acest gest dă dovadă de respect și glorie, de parcă îl întâmpinam pe Dumnezeu Însuși.

Un alt înțelept, HaHida - Haiim Iosef David Azulai (1724-1806) aprobă și el bazându-se pe regula că „cutuma trebuie respectată”.

În zilele noastre, cel mai important înțelept, Maran Ovadia Iosef stabilește că în ciuda faptului că mulți au obiceiul de a sta în picioare la această citire, noi trebuie să procedăm după decizia lui Rambam, adică să nu stăm în picioare. Cine se ridică în picioare, trebuie muștrat.

Însă Rabi Ovadia Iosef era conștient că foarte mulți obișnuiesc să stea în picioare. De aceea el propune ca atunci

când se urcă tatăl sau profesorul-rabinul cuiva, să se stea în picioare. Aici apare o ciocnire între faptul că aceea persoană stă jos în timp ce toți stau în picioare și regula că n-ai voie să te opui obiceiului obștiei. Însă aici avem deja răspunsul lui Rambam; „O persoană nu va sta în picioare între oameni care stau jos și nu va sta jos între cei ce stau în picioare” (Derech Ereț Zuta 5); trebuie întotdeauna să mergi după majoritate, dacă nu este o încălcare al interdicției” (Teșuvat HaRambam 262).

Pericopa Vaethanan - Originea unei mițva nescrisă: Învățarea Toraei Talmud Tora תלמוד תורה [anul 5782]



Este știut că mițvaua de *Talmud Tora* תלמוד תורה este una din mițvoturile principale pe care o are orice evreu credincios. O dovadă bună sunt nenumăratele citate despre acest lucru. De aceea pare ciudat că această mițva nu apare în mod răspicat în Tora, iar noi învățăm porunca în mod indirect. Pare că esența poruncii este să-i înveți pe ceilalți. Despre asta ne spune Rambam:

„Mițvaua *Talmud Tora* este porunca pe care am primit-o să învățăm priceperea și agerimea Toraei și să-i învățăm pe alții „Să le inculci fiilor tăi” (Deuteronom 6:7); iar după midrașul Sifri „Să le inculci fiilor tăi” – (adică) aceștia sunt elevii tăi, doar se găsește peste tot că elevii sunt numiți fii și acolo s-a spus „să le inculci” – să fie ascuțit în vorba ta. Când cineva te întreabă ceva, să nu fi bâlbâit ci să-i răspunzi prompt” (Rambam, Sefer hamițvot, mițvot ase 11).

După Rambam, există o mițva să-i înveți pe alții, mai ales pe băieți, iar în general tot felul de elevi. De aici provine mițvaua să știm Toraua; nu se poate să-i învățăm pe alții, dacă noi, învățătorii, nu stăpânim perfect materia. Mai mult decât atât, dacă obligația tatălui este să-și învețe fiul, atunci putem deduce de aici că obligația fiului este să învețe și să știe, și când va crește trebuie să continue să învețe Tora singur. Însă din surse reiese că esența acestei mițva este să-i înveți pe fii, adică pe băieți ca cunoașterea, știința să fie transmise din generație în generație ca să devină conținutul tradiției. Nu este vorba despre cercetări științifice profunde, ci despre transmiterea precisă a materialului stabilit dinainte.

Rambam în cartea sa „Mișne Tora” adaugă încă un argument pentru învățarea Torei: „Pe cine nu l-a învățat tatăl

lui, este obligat să se învețe singur, după cum este scris „învață-le și ai grijă să le respecti! (Deuteronom 5:1). În afară de aceasta noi vedem peste tot că învățătura vine înaintea faptelor din pricină că învățătura duce la fapte și nu faptele duc la învățatură”.

Rambam bazează de data aceasta mițvaua învățării Toraei pe temelii practice: este obligatoriu să îndeplinești această mițva, să înveți Tora și nu o poți îndeplini cum trebuie fără să o cunoști bine de tot. De aceea, cel pe care tatăl nu l-a învățat cum trebuie, este obligat să completeze învățătura. În continuare Rambam concludă: „Așa cum are porunca să-și învețe fiul, așa are porunca să se învețe pe el însuși”.

Mai învățăm de la Rambam: „Oricare persoană din Israel are obligația la învățatură, *Talmud Tora*, chiar dacă este sărac sau bogat, întreg la corp sau chinuit (bolnăvicios), băiat tânăr sau om foarte bătrân care și-a epuizat puterile, chiar dacă este sărac care trăiește din ajutoare sau cerșit, chiar și un om însurat cu soție și copii – trebuie să-și găsească timp pentru *Talmud Tora*, zi și nopte, după cum este scris „să înveți din ea zi și nopte” (Iosua 1:8).

Rambam nu bazează mițvaua de *Talmud Tora* pe un verset dintr-o carte ca Iehošua, fiindcă nu poate ca o mițva să fie bazată pe un verset din profeți sau scrieri. Baza normativă a mițvaei este complexul de argumente aduse mai sus, iar versetul „să înveți din ea zi și nopte” este adusă de Rambam ca o ilustrație la această obligație.

Hazal, înțelepții, comentează același verset ca să învețe care este programul de învățatură: „Rav Safra a spus în numele lui Rabi Iehošua Ben Hanania, ce înseamnă când scrie „să le inculci fiilor tăi” (Deuteronom 6:7)? Nu citi veșinantam (să le inculci) וּשְׁנַנְתָּם, ci citește veșilaștam (să le triplezi) וּשְׁלַשְׁתָּם. Fiecare să-și tripleze (împarte în trei) anii (de viață), o treime în Tanach, o treime în Mișna, o treime în Talmud. Dar cine știe câți ani vei trăi? Nu trebuie (să știi). Să o faci zilnic.

În urma acestei *gmara* גמרא (porțiune de învățatură din Talmud), Rambam decide care sunt halachot de *Talmud Tora*: „Trebuie să întreprindă perioada învățării, o treime pentru Toraua scrisă, o treime pentru Toraua orală și o treime pentru ca să înțeleagă legătura între concluzie și introducere, să constate un factor din altul, să compare un factor cu altul și să înțeleagă principiile de la baza Toraei până când va ști care este esența lor și va fi în stare să extragă miezul din ele și până când va fi în stare să aleagă între permis și interzis mai ales la lucruri pe care le-a auzit din vorbe. Toate acestea se numesc *gmara*”.

Trebuie să fim atenți că Rambam folosește expresia de „Tora orală” pe când în aceea *gmara* citată mai sus denumirea este de „Mișna”. După Rambam, definiția de „Tora orală” este următoarea: „Toate auzitele și toate legile și toate explicațiile și comentariile pe care le-au auzit de la Moșe Rabenu și toată Toraua pe care i-a învățat Bet Dinul de-a lungul generațiilor ... (înțelepții) Rabina și Rav Ași și prietenii lor (înțelepți din Talmud) au copiat (scris) Toraua orală.

După această definiție a lui Rambam, Toraua Orală nu este numai Mișna, ci ea conține și cea ce noi numim astăzi „Talmud” sau „Gmara”. Rambam crede că va fi nevoie în fiecare generație să se reînnoiască halachot și să se pună restricții și „să învățăm ultimul lucru pe baza primului” într-un proces de nesfârșit care nu se va termina niciodată, iar „acest lucru se numește Gmara”. În momentul în care noile decizii vor intra într-o carte, aceasta se va adăuga la „Toraua Orală”. Așa va fi loc la noi discuții și noi comentarii până când ele vor intra în carte, iar procesul va începe din nou.

Cei doi mari înțelepți și comentatori, Baal Turim (Iakov Ben Asher, Germania și Spania sec. 14) și Baal Șulhan Aruch (Iosef Karo, Israel, sec 16) au copiat cuvintele lui Rambam. Elevii și urmașii lor nu au mai făcut această clasificare a scrierilor după metoda lui Rambam și ei au explicat termenul de Gmara sau Talmud ca fiind doar cartea de Talmud numit și Șas (6 volume). Această concepție nu este părerea lui Rambam. Însă au fost unii înțelepți, de exemplu Rabenu Tam (Franța, sec. 12) care nu a fost de acord cu definiția dată de Rambam spunând că este de ajuns ca cineva să învețe doar Talmudul Babilonean ca să îndeplinească porunca de *Talmud Tora*, fiindcă aceasta îmbibă în el Tora, Mișna și Gmara.

Putem concluda definiția lui Rambam în felul următor:

- Esența mițvaei de *Talmud Tora* este să-ți înveți fii, la fel și pe ceilalți. Obligația să învețe el însuși vine ca să poată îndeplini esența mițvaei și ca să știe să îndeplinească mițvoturile practice, de zi cu zi.
- Orice persoană este obligată să învețe o treime Tanach, o treime Tora orală, Mișna și Gmara, și o treime învățatură pentru înțelegerea lor.

Iar noi, să ne străduim să învățăm în fiecare zi ca să fim demni să ne numim evrei.

Pericopa VeZot HaBeracha - De ce unele triburi nu sunt amintite în binecuvântarea lui Moise 5785



Această ultimă pericopă a Torei care se citește de Simhat Tora și încheie ciclul anual de citire săptămânală este o pericopă extrem de scurtă: două capitole în total. Primul este binecuvântarea lui Moise dată poporului evreu prin fiecare trib în parte, iar al doilea și ultimul este moartea lui Moise la vârsta de 120 de ani.

Așadar, în prima parte Moise binecuvântează triburile. Aici el este numit de singura dată în viața lui „omul lui Dumnezeu” și are privilegiul să spună cuvintele și gândurile sale și nu pe cele dictate de Domnul. Din aceste vorbe emoționante de despărțire putem auzi ce crede el despre fiecare trib. Nu ceea ce i-a spus Domnul să spună poporului – aceasta am auzit deja în pericopa Haazinu. Aici noi auzim nu numai ce crede el despre fiecare trib, ci chiar cum vede el relațiile între triburi și ierarhia între ele. Este de asemenea comparația între binecuvântările lui Moise cu cele ale lui Iacov de la sfârșitul cărții Geneza.

Oare Moise a binecuvântat toate triburile? Dacă citim cu atenție, vedem că nu este așa. În primul rând, Menașe și Efraim sunt absenți atât din binecuvântarea lui Iacov din Geneza cap. 49 cât și din cea a lui Moise din Deuteronom cap. 33. Aceasta se datorează faptei că atunci ei se numeau „Casa lui Iosef” ((1Regi 11:28), ca de exemplu Ieroboam Ben Nevat în timpul revoltei contra lui Solomon. Într-adevăr există o binecuvântare pentru Iosef, dar nu și pentru triburile care s-au născut din el. Trebuie subliniat că Moise îi amintește pe Efraim și Menașe la sfârșitul binecuvântării pentru Iosef: „Și ele sunt zecile de mii ale lui Efraim și ele sunt miile lui Menașe” (Deuteronom 33:17).

Mai este un trib absolut ignorat, absent din binecuvântare – tribul Şimon (Simeon). Vom încerca să dezlegăm această enigmă.

Este adevărat că Simeon este amintit în binecuvântarea lui Iacov doar cu mustărări, cu învinuiri: „Simeon și Levi sunt frați, armele lor sunt unelte furate ... îi voi împărți în Iacov și-i voi împrăști în Israel” (Geneza 49: 5, 7). În binecuvântarea lui Moise el nu este amintit deloc.

De obicei, simbolul tribului Simeon sunt niște ziduri. Aceste ziduri reprezintă năpustirea lui și a lui Levi în Şichem ca să răzbune violul Dinei, sora lor. De aceea acest simbol este unul negativ, însă aceasta nu este singura problemă legată de tribul Simeon.

Rași încercă să dezlege absența lui Simeon în felul următor: „De ce oare nu i-a alocat o binecuvântare aparte? Fiindcă era supărat pentru ce a făcut el la Şitim”. Povestea despre cele întâmplate la Şitim este descrisă în cartea Numeri 25:14-15, despre Zimri, fiul lui Salu, conducătorul tribului Simeon. Povestea conține o critică aspră la adresa lui.

Noi mai știm despre Simeon că tocmai pe el l-a găsit Iosef să-l încarcereze în temnița egipteană până când frații lui îl vor aduce pe „fratele cel mic”, Beniamin. Poate aici se ascunde soluția la absența lui Simeon din binecuvântarea lui Moise. Poate că Simeon, atât persoana cât și tribul erau notorii ca fiind desfrânați și de aceea era mai puțin îndrăgiți și aceasta este cauza că ei nu s-au revoltat contra încarcerării sale.

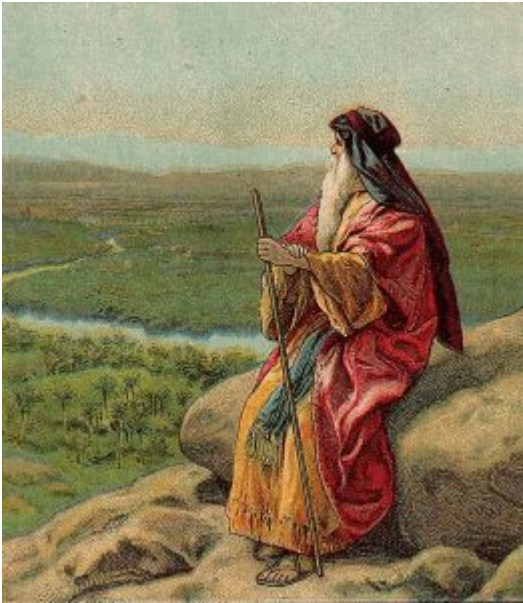
Însă mai este un trib cunoscut pentru violența sa și anume tribul Levi. Și acesta a participat la măcelul de la Şichem. Membrii tribului Levi au participat la măcelul evreilor de după vițelul de aur. Iacov blestemă ambele triburi la fel: „Blestemată fie furia lor” (Geneza 49:7).

Dar iată, tocmai Levi are parte de o binecuvântare lungă și măgulitoare de la Moise. Poate fiindcă și el însuși aparține tribului Levi?

În orice caz nu există o explicație covârșitoare de ce tribul Simeon nu este amintit. Însă noi știm din istorie, că tribul Simeon a fost absorbit de tribul Iuda. Când Iosua a împărțit terenurile triburilor s-a spus: „Sortul al doilea i-a ieșit lui Simeon, tribul fiilor lui Simeon, după familiile lor. Moștenirea lor era în mijlocul moștenirii fiilor lui Iuda ... căci partea fiilor lui Iuda era prea mare pentru ei și deci fiii lui Simeon au primit moștenire în mijlocul moștenirii lor” (Iosua 19:1, 9).

Pare că în ciuda conduitei fiilor lui Simeon, li se cuvenea și lor o binecuvântare. Nouă, tuturor ni se cuvine să fim binecuvântați, fără legătură cu greșelile pe care le-am făcut. Marele înțelept Ramban (Nahmanides, Spania sec 12) ne explică acest lucru clar: „Iată, se vor binecuvânta și ei [tribul Simeon] din binecuvântarea celorlalte triburi din care fac parte”.

Pericopa Vezot HaBracha - Ultima zi din viața lui Moșe Rabenu וזאת הברכה [anul 5784]



Pericopa Vezot Habracha este ultima pericopă din Tora și cu care noi terminăm ciclul anual de citire a Torei și începem imediat ciclul nou al anului următor pentru a menține principiul iudaic de perpetuă continuitate. Aceasta este și singura pericopă care nu se citește de Șabat, ci de o zi de sărbătoare, ultima din sărbătorile lunii Tișre – Simhat Tora. Ea conține ultimele două capitole din cartea Deuteronom și din Toraua întregă, cap. 33 și 34.

Pericopa se petrece în ultima zi a vieții lui Moșe Rabenu, ziua în care el împlinește 120 de ani. Aceasta este vârsta maximală la care un om poate să ajungă după Tora: „... zilele lui vor fi de o sută douăzeci de ani” (Geneza 6:3).

În primele cinci versete din cap. 33 (33:1-5) Moșe Rabenu adună toate triburile Israelului ca să le binecuvânteze înaintea morții lui. La început el binecuvântează pe Dumnezeu și încheie cu elogiile aduse poporului evreu.

Binecuvântarea lui Ruben (33:6) רְאוּבֵן. Ruben este ales să fie primul binecuvântat cu toate că el și-a pierdut statutul acesta de mult și Iuda a venit în locul lui. Moise îi urează să aibă parte de lumea aceasta și de lumea viitoare, fără ca păcatele lui să-i afecteze drepturile.

Binecuvântarea lui Iuda (33:7) יְהוּדָה. Iuda apare în vecinătate cu Ruben, deoarece amândoi s-au ridicat deasupra patimilor lor și au recunoscut păcatele lor – Ruben cu Bilha și Iuda cu Tamar. Esența binecuvântării conține promisiunea despre succesul regilor și al demnitarilor care vor veni din tribul Iuda.

Binecuvântarea lui Levi (33:8-11) לֵוִי. Tribul Levi este considerat un trib splendid și select. Și așa este și binecuvântarea lui. Moise remarcă comportamentul exemplar al tribului în cei patruzeci de ani de mers în deșert, spre deosebire de problemele și plângerile celorlalți de-a lungul celor 40 de ani. Ultima parte este interpretată a se referi la succesul familiei Hașmonaim, care erau din tribul Levi, în războiul contra grecilor cu aproximativ o mie de ani mai târziu.

Binecuvântarea lui Benjamin (33:12) בְּנֵימִין. Binecuvântarea lui Benjamin pe teritoriul căruia se va construi Templul, apare aici în vecinătate cu Levi, care este tribul care va slugi în Templu. Binecuvântarea se referă mai ales la Templu, care se va construi pe pământul acestui trib.

Binecuvântarea lui Iosef (33:13-17) יוֹסֵף. Tabernacolul din Șilo este pe teritoriul tribului Iosef și de aceea Iosef vine în vecinătate cu Levi și Benjamin. În binecuvântarea aceasta avem parte de belșugul roadelor pământului țării și amintirea unor conducători deosebiți care vor veni din acest trib (cum a fost Iosua יְהוֹשֻׁעַ). Mai sunt amintiți cei doi fii ai lui Iosef: Manase și Efraim מְנַשֶּׁה-אֶפְרַיִם, care vor primi pământuri asemănătoare cu cele ale triburilor.

Binecuvântarea lui Zabulon și Isahar (33:18-19) זְבֻלוֹן-יִשָּׂשכָר. Ei sunt binecuvântați împreună fiindcă ei mențin între ei o cooperare interesantă și exemplară. Fii lui Zabulon se ocupă de comerț. Cu profiturile din acest comerț ei se împart cu fii lui Isahar, care se ocupă doar cu învățătura Torei.

Binecuvântarea lui Gad (33:20-21)גַּד . Fii lui Gad stau la granițe și de aceea Moise îi binecuvântează să aibă multă forță și mult curaj ca să poată să apere țara. Ne este amintit de asemenea că Gad a ales să stea dincolo de Iordan, pe partea vestică unde va fi înmormântat Moșe însuși.

Binecuvântarea lui Dan (33:22)דָּן . Și tribul Dan care stă la granițe, în partea de nord a țării, a avut parte de urări de forță, curaj pentru apărarea țării.

Binecuvântarea lui Neftali (33:23)נַפְתָּלִי . El s-a ales cu o moștenire bună și binecuvântată în jurul Kineretului (Iacul Tiberia).

Binecuvântarea lui Așer (33:24-25)אֲשֵׁר . Aici noi găsim referire la faptul că tribul lui Așer stă la granițe, asemănător cu frații săi Gad și Dan. Lui i se mai adaugă urare să aibă mult ulei și mulți urmași, adică belșug de toate.

Binecuvântare generală (33:26-29). După ce termină Moise să binecuvânteze fiecare trib în parte, Moise concludă și spune că peste toate acestea se află binecuvântarea tuturor fiilor Israelului, iubiți și doriți în fața lui Dumnezeu.

Moșe urcă să moară pe munte (34:1-12)מֹשֶׁה . Cele cinci cărți de Tora se termină cu moartea lui Moise. Moise se urcă pe muntele Nevo, care se află în tribul lui Gad pe undeva pe unde noi nu știm exact. Dumnezeu îi arată de acolo toată țara Israelului și-i spune că a venit momentul împlinirii promisiunii date părinților națiunii ca țara să fie dată fiilor lui Israel. Însă el, Moise, poate doar vedea țara fără să intre în ea.

Acolo pe munte Moise moare și este îngropat „după cuvântul Domnului”. Toraua pune în evidență vârsta și situația lui Moise când a murit: „Moise era de o sută douăzeci de ani când a murit; ochiul nu-i slăbise și nici vлага nu-l părăsise” (Deuteronom 34:7).

După cele treizeci de zile de doliu ținute de tot poporul Israelului, Iosua a primit conducerea poporului și continuă să acționeze cu succes în spiritul mentorului său – Moise.

Toraua se încheie cu cuvintele de glorie despre Moșe Rabenu, liderul și profetul: „**Și nu s-a mai ridicat profet în Israel asemenea lui Moșe, pe care Domnul să-l fi cunoscut față către față. Ce semne și minuni i-a trimis Domnul să le facă în țara Egiptului, lui Faraon, tuturor slujitorilor lui și întregii lui țări, și ce mână tare și lucrare mare și înfricoșătoare a făcut Moșe sub ochii întregului Israel!**” (Deuteronom 34:10-12).